

ФИД2010

Филолошка
истраживања
данас
Philological
Research
Today

Филолошка истраживања данас

Philological Research Today

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
26. и 27. новембар 2010.

University of Belgrade
Faculty of Philology
26-27 November, 2010

ФИЛОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ДАНАС
-Језик, Књижевност, Култура –

Међународна конференција
Београд, 26-27. новембар 2010.

- Зборник резимеа -

Уреднице:
Проф. др Јулијана Вучо
Проф. др Љиљана Марковић
Проф. др Александра Вранеш

Београд, 2010.

ПРОГРАМСКИ САВЕТ:

Александар Димчев, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Софија
Пасквале Гварањела, Универзитет у Барију
Жерар Сијари, Универзитет у Монпељу
Херберт Ахлајтнер, Универзитет Емпорија
Јошико Мотоја, Осака Јиоши Колеџ
Љиљана Марковић, Универзитет у Београду
Александра Вранеш, Универзитет у Београду
Петар Буњак, Универзитет у Београду
Јелена Филиповић, Универзитет у Београду
Далибор Солдатић, Универзитет у Београду

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР:

Слободан Грубачић, Универзитет у Београду
Дарко Танасковић, Универзитет у Београду
Михајло Пантић, Универзитет у Београду
Весна Половина, Универзитет у Београду
Карла Марело, Универзитет у Торину
Ђунићи Тојота, Универзитет Лунд
Весна Хаџи, Универзитет у Љубљани
Сања Роић, Загребачко свеучилиште
Весна Килибарда, Универзитет Црне Горе
Игор Лакић, Универзитет Црне Горе
Гвен Александер, Универзитет Емпорија
Ронан О' Бирн, Бредфорд Колеџ
Младенко Саџак, Универзитет у Бања Луци
Јулијана Вучо, Универзитет у Београду

PETAK / FRIDAY, 26. NOVEMBAR / NOVEMBER 26 th	
8.00 - 15.00	Prijavlјivanje uĉesnika/Registration
9.00	SVEĀANO OTVARANJE SKUPA/OPENING CEREMONY POZDRAVNA REĀ/WELCOMING SPEECH Sala heroja/AulaMagna
09.30 - 10.10.	PLENARNO PREDAVANJE/PLENARY SPEECH Sala heroja/AulaMagna Carla Marellо - Metalinguistics noticing: a revival
SESIJA/SESSION 1	
	Sala heroja/AulaMagna Predsedavajuci/Chair: Gordana DimkoviĀ TelebakoviĀ, Natalija PaniĀ Branka BojoviĀ - <i>Carstvo engleskog jezika shodno Osteru, Kristalu i Snel-Hornbi</i> Gordana DimkoviĀ TelebakoviĀ - <i>Adverbs and Syntactic Structure</i> Vesna BrankoviĀ - <i>O jeziku i stvaranju socijalnih identiteta na primeru ameriĀke kantri muzike</i> Bilјana Petkovska / Dragana Koseva - <i>Ulogata na negacijata во неутрализирање на антонимностите во македонскиот, англискиот и германскиот јазик</i> Strahinja Stepanov / Marina NikoliĀ - <i>Frazeologizmi kao sredstvo izraĀavanja semantiĀke kategorije stepena</i> Natalija PaniĀ - <i>Tako, 'nako, nebitno</i>
	Sala/Room 33 Predsedavajuci/Chair: Dragana NastanoviĀ, Marko AleriĀ Marko AleriĀ / Tamara GazdiĀ - <i>AleriĀ - Āestotni pristup u pouĉavanju padeĀnoga sustava standardnoga jezika</i> Marina NikoliĀ - <i>NaĀinske reĀenice u savremenom srpskom jeziku</i> Sanja MiketiĀ - <i>Pejorativni nazivi za osobe muĀskog i ŀenskog pola u ReĀniku kosovsko-metohijskog dijalekta</i> Gligorija ElezoviĀ: <i>kvantitativna analiza i graĀa</i> Dragana NastanoviĀ - <i>Imenice stranog porekla muĀskog roda na -o i -e</i> Tijana VasiljeviĀ StokiĀ - <i>Odnos eksplicitnog i implicitnog gramatiĀkog znanja studenata i njihov uticaj na usvajanje gramatike engleskog jezika u procesu prevodjenja na univerzitetskom nivou</i> Ana VlaisavlјjeviĀ - <i>Gramatika u nastavi stranih jezika: teorijski pristupi i stavovi buduiĀh nastavnika u Srbiji i Engleskoj</i>
10.10 - 12.10	Sala/Room 34 Predsedavajuci/Chair: Aleksandra VraneĀ, Lidija DeliĀ Aleksandra VraneĀ - <i>EtiĀki okvir bibliografskih filoloĀkih istraŀivanja</i> Nenad NikoliĀ - <i>Nacionalna knjiŀevnost danas</i> Lidija DeliĀ - <i>Dva kulturna modela: pozicija Marka KraljeviĀ u bugarĀicama i paralelno beleŀenoj deseteraĀkoj epici</i> DuĀica PotiĀ - <i>Stevan RaiĀkoviĀ i folklor. Obredi i obiĀaji</i> Smilјana ĐorđeviĀ - <i>Tekstualizacija usmene epike: „graniĀni modeli“</i> Jelena VeljkoviĀ MekiĀ - <i>Dvoplanski karakter pesniĀkih slika DuĀka TrifunoviĀa</i> Danijela PetkoviĀ - <i>David i Golijat na srpski naĀin (Siŀejni obrazac borbe neravnopravnih protivnika u narodnim epskim pesmama)</i>
	Sala/Room 35 Predsedavajuci/Chair: Virđinija PopoviĀ i Svetlana ŀeatoviĀ DimitrijeviĀ Vladimir PeriĀ - <i>Transformacije jugodadaistiĀkog statusa na srpskoj knjiŀevnoj margini: U pukotinama moderne i post-moderne</i> Svetlana RajiĀiĀ PeriĀ - <i>PoststrukturalistiĀka Āitanja srpske ludiĀke knjiŀevnosti 20. veka</i> Jovanka Denkova - <i>Mitolошки елементи у македонској научно-фантастичној књижевности за децу и младе</i> Svetlana ŀeatoviĀ DimitrijeviĀ - <i>Autonomnost i integrativnost Popinih pesniĀkih ciklusa</i> Tamara PiletiĀ - <i>OsjeĀanje krivice i romantiĀarski senzibilitet u lirskoj poeziji Đure JakĀiĀa</i> Virđinija PopoviĀ / Marina Puja Badesku - <i>Igra boja i simbola u poeziji Đorde Bakovije i Jovana DuĀiĀa</i>
	Sala za sednice/Conference room Predsedavajuci/Chair: Ana Sentov, Aleksandar B. NedeljkoviĀ Kenneth Hanshew - <i>Literary utopias: Envisioning the beyond</i> Aleksandar B. NedeljkoviĀ - <i>Āta je starac Santјago zaista planirao da postigne na moru</i> Ana Sentov - <i>Utopija i distopija u romanima SluĀkinјina priĀa i Antilopa i kosac Margaret Atvud</i> Jane Jovanov - <i>„Прекрасен нов свет“ (Алдус Хаксли) преглед u социо-философска анализа</i> Jelena AndrejiĀ - <i>Edgar Alan Po - IzmeĀu ludila i razuma</i> Aleksandra MariĀ - <i>Media medi(t)ations in Don DeLillo's Underworld</i>
12.10 - 12.30	PAUZA/COFFEE BREAK

and every deflection can cause rapture and wreckage, and he wanted to show to the growing number of picaroons the place society had chosen for them.

LJUBICA KARDALESKA • Univerzitet FON, Fakultet za stranski јазик • Skopje • ljubicak9@gmail.com

Влијанието на начинот на предавање врз усвојувањето на семантичките компоненти на глаголското време Сегашен перфект (прост и траен) • Овој труд се сосредоточува на влијанието на начинот на предавање врз усвојувањето на глаголската морфологија или поточно на прашањето како учениците ја искажуваат темпоралноста како концепт. Предвидениот приод е ориентиран првенствено кон значењето. Ја одбравме семантиката на глаголското време Сегашен перфект (прост и траен) во англискиот јазик. Експонентите манифестирани од страна на испитаниците предмет на оваа студија (родени зборувачи на македонски, студенти по англиски јазик) ќе бидат претставени според нивната дистрибуција. Испитаниците ќе се поделат во две експериментални и една контролна група. Имено: Експериментална група - со контрастивни објансувања вклучени во наставата (мајчиниот наспроти странскиот јазик); Експериментална група - без упатувања на мајчиниот јазик на учениците (со фокус единствено на значенските компоненти на Сегашниот перфект во англискиот, според класификацијата на Б. Комри); Контролна група.

Impact of instruction on the acquisition of semantic components of the Present perfect tense – simple and continuous • This paper focuses on the impact of instruction on the verbal morphology acquisition or more specifically on the question relating to how learners express a specific concept-temporality. The envisioned predominant approach in this analysis is the Meaning-oriented approach. We have selected the temporal semantics of the Present perfect tense (simple and continuous) in the English language. The exponents manifested by the subjects of this study (native speakers of Macedonian, students of English) will be presented based on their distribution. Subjects will be divided into two experimental groups and one control group. Namely: Experimental group- with contrastive notes included in the instruction (learners first language vs. foreign/target language); Experimental group-without any reference to learners' first language (focusing only on the meaning components of the Present perfect tense in English, following Comrie's list of components); Control group.

JANA KENDA • Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta • Ljubljana • jana.kenda@ff.uni-lj.si

Segnali discorsivi nel discorso parlato degli studenti di italiano • Sono state analizzate esposizioni orali di alcuni studenti sloveni di italiano (prevalentemente del 4°/ultimo anno) per individuare e verificare l'uso dei segnali discorsivi nel loro discorso parlato spontaneo. In primo luogo si cercherà di constatare a quali mezzi linguistici gli studenti ricorrono per autocorreggersi, guadagnare tempo, esitare, demarcare il turno, ricollegarsi a quanto precedentemente

detto, esplicare, ripetere, ecc. In secondo luogo si cercherà di individuare soprattutto la varietà di forme dei segnali discorsivi, i loro valori e la correttezza dell'uso. Il fine dell'analisi è capire il livello di padronanza che hanno gli studenti di questi mezzi linguistici e con ciò verificare se l'attuale processo didattico riesce a insegnare a usare le tipiche convenzioni linguistiche del parlato.

Discourse Markers in the Oral Production of Students of Italian • In this paper we have analysed the speech of Slovene students of Italian language (mainly 4th/final year students) with a view to examining the use of discourse markers in their spontaneous oral production. We were particularly interested in determining which linguistic devices students use in order to correct themselves, buy time, hesitate, give turn, connect speech, explain, repeat, etc. The aim was also to look into the diversity of discourse markers, their functions and correctness of usage. In the final part of the paper we explored the level of mastery the students have over these linguistic elements in order to verify whether the existing teaching methodology results in the attainment of the conventions typical of oral communication.

VESNA KILIBARDA • Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet • Nikšić • veskili@gmail.com

Čezare Tondini de Kvarengi i Crna Gora • Rad je posvećen Čezaru Tondiniju de Kvarengiju, jednom od zaslužnih protagonista kulturnih veza Italije i Crne Gore u poslednjim decenijama XIX vijeka. U kulturnoj istoriji Crne Gore on se pojavljuje kao učesnik u procesu pripreme potpisivanja Konkordata Svete Stolice sa Kneževinom, kao jedan od prvih prevodilaca stihova P. II Petrovića Njegoša i knjaza Nikole I na italijanski jezik i kao inicijator bibliografskog rada na u Crnoj Gori.

Cesare Tondini de'Quarengi and Montenegro • The paper is dedicated to Cesare Tondini de'Quarengi, one of the meritorious protagonists of cultural connections between Italy and Montenegro in the last decades of the XIX century. In the cultural history of Montenegro he appears as a participant in the process of preparation for the signing of the Concordat between the Holy See and the Principality, as one of the first translators of the poems by P. II Petrović Njegoš and Crown Prince Nikola I into Italian, as well as an initiator of bibliographical work in Montenegro.

DRAGANA KOCEVA • Univerzitet „Goce Delčev“ Filološki fakultet • Štip • dragana.koceva@ugd.edu.mk
// **BILJANA PETKOVSKA** • Univerzitet „Goce Delčev“ Filološki fakultet • Štip • biljana.petkovska@ugd.edu.mk

Улогата на негацијата во неутрализирање на антонимностите во македонскиот, англискиот и германскиот јазик • Негацијата се набљудува како јазична категорија од групата на универзалните категории. Ова значи дека не постои јазик без негација. Токму поради универзалноста, анализирајќи ја најдовме на антонимите и забележавме појава на неутрален поим, кој во литературата може да се изрази освен со посебен афирмативен поим и со одредна лексичка форма на еден

од антонимите. Бројот на одречни лексеми кои можат да имаат и функција на неутрален поим варира од јазик до јазик и зависи во прв ред од типот на негацијата што ја преферира дадениот јазик.

The role of negation in neutralizing the antonyms in Macedonian, English and German language • Negation is seen as a language category derived from the group of the universal categories. This means that there is no language without negation in it. Because of the universality, while doing some analysis we came across antonyms and noticed the appearance of some neutral term which beside the special affirmative term can also be expressed with a negative lexical form of one of the antonyms. The number of negative lexemes which can function as neutral terms varies from language to language and depends on the type of negation preferred by the given language.

JELENA KNEZEVIC • Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet • NIKŠIĆ • jelenak@ac.me

Kako promeniti paradigmu? Ili i dalje o nemačkoj baladi

• U zborniku radova sa literarnog kolokvijuma u Beogradu, objavljenog 2009, Hartmut Laufhütte dodatno naglašava heuristički utemeljeno shvatanje nemačke umetničke balade kao pripovedne epske fikcije, višestruko fiksirano u kanonizovanim zbirkama i leksikonima. U polju praktičnog života balade koji se nastavlja – nastava književnosti, književna tumačenja, čak i popularni književni leksikoni i teorije – balada i dalje ostaje lirska, lirsko-epska ili vrsta u kojoj se prepliću karakteristike sva tri žanra; nordijska, istorijska, puna aveti, ideologije. Snaga nekadašnjih autoriteta prkosi svesti da promena paradigme o baladi i pisanje njene istorije na nov način, omogućava osvešćeniji pristup i bolje razumevanje nastavka baladeskne tradicije.

How to Change the Paradigm? Or Furthermore About the Ballad

• In the collection of works from the literary colloquium in Belgrade, published in 2009, Hartmut Laufhütte emphasizes his heuristic founded qualification of the German artistic ballad as a narrative epic fiction, already fixed in the canonized anthologies and lexicons. In the sphere of the practical life of the ballad – interpretation and teaching, popular literary lexicons and theoretical textbooks – ballad remains lyric, lyric-epical or the literary form that contains the characteristics of all three genres, also Nordic or historical literary form, full of ghosts and ideology. Power of old authorities resists the consciousness that the change of paradigm about the ballad and writing its history in a new way would contribute the better understanding of the continued ballad tradition.

MILOŠ KONSTANTINOVIC • Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet • Beograd • miloskonst@yahoo.com

Илустрација књижевног дела као тумачење: „Дон Кихот и његови илустратори“ • Готово свако од 450 издања „Дон Кихота“ је илустровано. Као и књижевна критика, илустрација је вишење и тумачење дела, у овом случају тумачење једне уметности другом. „Дон Кихот“ је инспирисао илустрације, али је и начин на који је ово

дело илустровано битно утицао на рецепцију књижевног уметничког дела, поставши критичка интерпретација. У прегледу илустрације „Дон Кихота“, од првог издања до савременог стрипа, прате се мене у разумевању овог вишеслојног текста кроз допринос највећих илустратора, од Дореа до Пикаса и Далија.

Illustration of the literary work of art as an interpretation:

Don Quixote and his illustrators • Almost all of 450 editions of Don Quixote are illustrated. Illustration is an interpretation of the literary work of art by another art, the same way literary criticism is. Don Quixote inspired illustration, but the way it was illustrated had an important impact on the way we understand it. In a retrospect of illustration inspired by Don Quixote, from editio princeps to contemporary comics, we may follow different understandings of the complex text, from Doré and Picasso to Dali.

ALEKSANDRA KORDA-PETROVIC • Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet • Beograd • korda@verat.net

Prag u delima savremenih srpskih autora

• Slika Praga kao istorijskog, kulturnog, umetničkog i turističkog centra Češke, pojavljuje se u različitim žanrovima savremene srpske književne produkcije. U radu se izdvajaju primeri romana Vladimira Pištala „Tesla, portret među maskama“, knjiga eseja Radoslava Petkovića „O Mikelandelu govoreći“, epistolarni putopis Biserke Rajčić „Pisma iz Praga“, putopisni fragmenti Milete Prodanovića „Povorka čudesa“ i knjiga uspomena Gorana Markovića „Češka škola ne postoji“. Sve njih povezuje motiv grada Praga različito doživljenog i sagledanog iz drugačijih perspektiva.

Prague in the works of contemporary Serbian authors

• Theme of Prague as a historical, cultural, artistic and tourist center of Czech Republic, appears in many works of modern Serbian literary production. This work underlines examples of the novel by V. Pistala Tesla, *Portrait among the Masks*, a book of essays by R. Petkovic *Speaking of Michelangelo*, a travel-book by B. Rajcic *Letters from Prague*, travel fragments by M. Prodanovic *Procession of Wonders* and a book of memories by G. Markovic *Czech School does not Exist*. All of them are connected by the theme of the city of Prague, seen from different perspectives and vision.

ANDRIJANA KOS-LAJTMAN • Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet • Zagreb • andrijana.kos-lajtman@vuc-ck.hr // **TIHOMIR ENGLER** • Sveučilište u Varaždinu • Varaždin • tihomir.engler@velv.hr

Bajkopisna diseminacija mitoloških motiva u „Pričama iz davnine“ I. Brlić-Mažuranić na primjeru intertekstualnih

poveznica s leksikonom A. Tkanyja • U radu se razmatraju poveznice bajki Ivane Brlić-Mažuranić s historioografsko-leksikonskim djelom Antona Tkanyja *Mithologie der alten Teutschen und Slaven*. Na primjeru analize preuzetih motiva pokazuje se kako navedena intertekstualnost utječe na oblikovanje autoričina diskursa. Uzimajući u obzir širi književnopovijesni kontekst, u radu se nastoji utvrditi proširni bod autoričinim bajki s obzirom na koji se odvija njen postupak narativizacije mitoloških motiva. Pozicija

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81-115(048)
811(048)
821.09(048)
002(048)

МЕЂУНАРОДНА конференција Филолошка истраживања данас -
језик, књижевност, култура (2010 ; Београд)
Зборник резимеа / Међународна конференција Филолошка
истраживања данас - језик, књижевност, култура, Београд, 26-27.
новембар 2010. ; уредници Јулијана Вучо, Љиљана Марковић
Александра Вранеш ; [превод Ана Влаисављевић, Ивана Чорбић].
- Београд : Филолошки факултет Универзитета, 2010 (Београд :
Белпак). - XXVIII, 118 стр. ; 24 cm

На спор. насл. стр.: Book of Abstracts. - Упоредо срп. текст и енгл.
превод. - Тираж 350.

ISBN 978-86-86419-99-6

1. Вучо, Јулијана [уредник], 1953-
а) Језици - Апстракти б) Компаративана
лингвистика - Апстракти с) Књижевност -
Поетика - Апстракти д) Књига - Културни
аспект - Апстракти
COBISS.SR-ID 179917836

Улогата на негацијата во неутрализирање на антонимностите во македонскиот, англискиот и германскиот јазик

м-р Драгана Коцева¹
Билјана Петковска²

Негацијата се набљудува како јазична категорија од групата на универзалните категории. Ова значи дека не постои јазик без негација. Токму поради универзалноста, анализирајќи ја наидовме на антонимите и забележавме појава на неутрален поим, кој во литературата може да се изрази освен со посебен афирмативен поим и со одречна лексичка форма на еден од антонимите. Бројот на одречни лексеми кои можат да имаат и функција на неутрален поим варира од јазик до јазик и зависи во прв ред од типот на негацијата што ја преферира дадениот јазик.

Клучни зборови: негација, антоними, неутрален поим

Во овој труд ќе биде разгледана една, само навидум, апстрактана јазична категорија, а тоа е негацијата и само едната, од многуте најзини улоги, т.н. неутрализација на антонимите, паралелно во трите наведени јазици, македонскиот, англискиот и германскиот јазик. Овие неколку страници ќе ги посветиме токму на дефинирање на поимите негација, антоним и неутрален поим и откривање на улогата на негацијата во неутрализирањето на антонимите, користејќи примери од наведените јазици, се со цел да им ги доближиме на младите преведувачи и воедно да им помогнеме во пронаоѓање на излезот од лавиринтот наречен превод.

Поаѓаме од дефинирање на горенаведените поими за нивно полесно разбирање а подоцна и нивно анализирање:

- **Антонимијата**³ е јазична универзалија и се дефинира како (лексичко)-семантичка категорија, базирана на спротивните значења на две единици.
- **Негацијата** е семантичко- комуникативна категорија која ја менува вистинитоста на исказот, одбива, нешто негира и притоа изразува таква комуникативна функција како одбивање, приговарање, оспорување, исклучување, одрекување.
- **Неутрален поим**⁴ е неопределен, неодреден поим.

¹ Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет- Штип

² Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет- Штип

³ Л. Минова- Гуркова 2003: *Стилистика на современиот македонски јазик*, 186 стр.

⁴ Т. Белчев 2010: *Речник на странски зборови во македонскиот јазик*, 436 стр.

Нас, овде не интересира само улогата на негацијата во неутрализирање на антонимностите, што истовремено значи дека негацијата ја воведува антонимијата во градацијата⁵. При било каква неутрализација единствено се исклучени комплементарните⁶ антоними:

1.Македонски јазик: **Тоа не е вистинито / Тоа е неvistинито** → **Тоа е лажно.**

1.1.Англиски јазик: **That is not true / That is untruthful** → **That is false.**

1.2.Германски јазик: **Es ist nicht wahrhaftig / Es ist unwahrhaftig** → **Es ist lügenhaft.**

2.Македонски јазик: **Тоа не е лажно / Тоа е не-лажно** → **Тоа е вистинито.**

2.1.Англиски јазик: **It is not false / It is not- false** → **It is true.**

2.2.Германски јазик: **Es ist nicht lügenhaft / Es ist nicht- lügenhaft** → **Es ist wahrhaftig.**

3.Македонски јазик: **Тој не е жив / Тој е нежив** → **Тој е мртов.**

3.1.Англиски јазик: **He is not alive / He is not- alive** → **He is dead.**

3.2.Германски јазик: **Es ist nicht lebendig / Es ist *unlebendig** → **Es ist tot.**

затоа што тие го опфаќаат целиот семантички опсег на родовиот поим, но затоа пак се вклучени сите контрарни:

1.Македонски јазик: **млад- средни години- стар;**

1.1.Англиски јазик: **young- middle aged- old;**

1.2.Германски јазик: **jung – mitteljährig –alt;**

2. Македонски јазик: **низок- средна висина- висок;**

2.1.Англиски јазик: **low- medium low- high;**

2.2.Германски јазик: **niedrig – mittelniedrig –hoch;**

3. Македонски јазик: **богат- средно богат- сиромашен;**

3.1.Англиски јазик: **rich- medium rich- poor;**

3.2.Германски јазик: **reich – mittelreich –arm;**

и најголем број контрадикторни антоними:

1.Македонски јазик: **Таа постапка не е морална = Таа постапка е неморална/ аморална.**

1.1.Англиски јазик: **That procedure is not moral = That procedure is immoral/ amoral.**

1.2.Германски јазик: **Dieses Verfahren ist nicht moralisch = Dieses Verfahren ist unmoralisch/ amoralisch.**

2.Македонски јазик: **Тоа не е типично = Тоа е нетипично/ атипично.**

⁵ стадиум на постепена промена или напредок: З. Мургоски 2005: *Речник на македонскиот јазик*, 119 стр.

⁶ дополнителен: Т. Белчев 2010: *Речник на странски зборови во македонскиот јазик*, 318 стр.

- 2.1. Англиски јазик: **It's not typical = It is a untypical / atypical.**
- 2.2. Германски јазик: **Es ist nicht typisch = Es ist *untypisch/ atypisch.**
3. Македонски јазик: **Тој ѓердан не е вреден = Тој ѓердан е безвреден/ невреден.**
- 3.1. Англиски јазик: **That necklace is not worth = The necklace is worthless/ aimless.**
- 3.2. Германски јазик: **Diese Kette ist nicht wert = Diese Kette ist wertlos/ *unwert.**

односно сите оние антоними кои во најширока смисла можат да се наречат градуални:

1. Македонски јазик: **мало- средно- големо / големо- средно- мало;**
- 1.1. Англиски јазик: **small-medium-large / medium-large-small;**
- 1.2. Германски јазик: **klein- mittel –groß / groß- mittel- klein.**
2. Македонски јазик: **мал- помал- најмал / голем- поголем- најголем;**
- 2.1. Англиски јазик: **small-smaller-smallest / big-bigger-biggest;**
- 2.2. Германски јазик: **klein- kleiner- am kleinsten / groß- größer- am größten.**

При тоа неутрализацијата кај градуалните антоними може да се оствари и преку внатрелексичка како и преку синтаксичка градација, со тоа што можностите за синтаксичка негација како што е литотизацијата⁷ се поголеми. Со други зборови, неутрализацијата на антоними која истовремено значи и воведување на антонимијата во градацијата може да се оствари и со привативна префиксација како внатрелексичка негација и со синтаксичка (граматичка) негација како што е литотизацијата.

Во литературата е веќе забележано дека неутралниот поим може да се изрази освен со посебен афирмативни поим и со одречна лексичка форма на еден од антонимите.⁸ Бројот на таквите одречни лексеми кои можат да имаат и функција на одбележување на средниот, неутрален поим варира од јазик до јазик и како што И. Грицкат зависи во прв ред од типот на негацијата што ја преферира дадениот јазик.

Македонскиот јазик е еден од оние јазици кои и даваат превласт на граматичката над внатрелексичката негација, што е причина „отсуство на наклонетост на негативни синтагми, кон ставање на честичката за негација пред различни видови на зборови во нивни различни форми“. Затоа и не е зачудувачки фактот дека е мал бројот на лексемите со негативен префикс во функција на неутрализатор на антонимските опозиции во македонскиот јазик, но сепак поголем од оние пет што ги наведува И. Грицкат:

1. Македонски јазик: **неголем, неубав, недобар;**
- 1.1. Англиски јазик: **unbig, unbeautiful, ungood**
- 1.2. Германски јазик: **ungroß, unschön, ungut.**

⁷ Литота е тропа поширока од зборот и претставува спротивна хипербола. Односно со литотата нештото се претставува помало одошто е.

⁸ И.Грицкат 1961/62: *О неким проблемима у српскохрватском језику* 122-124стр.

Во речникот⁹ на македонскиот јазик забележани се придавски лексеми со негативниот префикс **не-** кои би можеле да се појават во функција на неутрализирана антономија, односно во функција на изразување на средниот, неутрален поим, како на пр.: *неголем, незрел, незадоволен, незастарен, неизвештачен, неплоден, немил, недраг, некрив, немодерен* и др., во речникот на англиски јазик : **un-**: *unable, unacceptable, unabated, unaccomplished, unadopted, unacknowledged, unachievable etc.*, а пак во речникот¹⁰ на германски јазик се забележани следниве придавски лексеми со негативниот префикс **un-** кои исто така би можеле да се појават во функција на неутрализирана антономија, односно во функција на изразување на средниот, неутрален поим, како на пр.: *unablässig, unabdenkbar, unabsehbar, unabsichtlich, unabweisbar, unabwendbar, unachtsam, unähnlich, unanfechtbar, unangebracht, unangemeldet, unangemessen, unangetestet, unangreifbar, unannehmbar, unansehnlich, unanständig, unantastbar usw.* Сите овие лексеми своето значење контекстуално можат да го поврзат само со изразување на средниот, неутрален поим.

Примери:

1.Македонски јазик: **голем – неголем - мал;**

1.1.Англиски јазик: **big- *unbig - small;**

1.2.Германски јазик: **groß- ungroß- klein;**

2.Македонски јазик: **убав – неубав – грозен;**

2.1.Англиски јазик: **beautiful-unbeautiful-ugly;**

2.2.Германски јазик: **schön- unschön - hässlich,**

3.Македонски јазик: **добар – недобар – лош;**

3.1.Англиски јазик: **good- ungood - bad;**

3.2.Германски јазик: **gut- *ungut- schlecht.** итн.

Во сите горенаведени случаи при продуктивна деривација на негативниот префикс со постоечката лексема за среден поим се очекува уште еден со кој се негира другиот пол: според **неголем** уште и **немал**, според **недобар** и **нелош** и така по ред, со тоа што тој не е потполно синонимен затоа што ни едниот ни другиот не го обележуваат самиот центар за одмерување од кој се симетрично оддалечени антонимите, туку одречниот среден поим е семантички поблизок до опозитниот поим. Така на пр. **недобар** е поблиску до **лош**, а **нелош** до **добар**. При тоа е јасно дека на ваква неутрализација подлежат само некои антоними, и тоа само оние антоними, придавски или прилошки, кои изразуваат особини и тоа само оние разнокоренските. Наведените одречни лексички неутрализатори на антонимијата таа улога ја добиваат дури во контекстот во кој се исклучува поврзаноста на нивните семантички вредности со семантичкиот опсег на опозитниот поим. Значи, само во контекстите во кои е исклучено нивното

⁹ З.Мургоски 2005: *Речник на македонскиот јазик*

¹⁰ Р. Грчева /П. Рау 2006: *Голем македонско-германски и германско-македонски речник*, 897 стр.

врзување за изразување на граничните, поларни вредности на скалилото на квалитетот. Ако пак контекстот им зададе антонимска семантичка вредност (пр. **неубав** значи само *грд*; **неголем** значи *мал* итн.), тогаш тие одречни лексеми претставуваат експресивни синонимни афирмативни антонимски лексеми. Затоа може да се каже дека одбележувањето на средниот, неутрален поим на овие лексеми првенствено е условен од комуникативни причини, а изразувањето на антонимското значење (поларни особини) стилистички. Комуникативните причини како примарни се и поважни, па од тоа произлегува дека наведените лексеми примарно се употребуваат во функција на неутрализирање на антонимскиот однос, односно во функција на воведување на антонимскиот во градациски однос. Во прилог на ова оди и фактот дека овие лексеми „на неостар контекст“ или „слаба негација“ според своите синтаксички својства се разликуваат од лексемите на поларизација: а) не подлежат на компарирање, б) слабо се согласуваат со прилозите од типот *необично, јако...*, в) тешко се поврзуваат со прилозите за партикулизиција од типот *делумно, скоро* и сл.

Сите овие особини го потврдуваат заклучокот дека се тие створени примарно од комуникативни причини да именуваат неутрални, средни поими.

И јазиците склони кон внатрелексичка негација, каков што е и англискиот и германскиот јазик, не можат да се пофалат со бројни одречни лексеми за одбележување на средниот поим. А бидејќи се ретки случаевите кога средниот поим е одбележан со посебни афирмативни лексеми, потребно е од комуникативни причини да се потполни таа лексичка празнина на некој друг начин. Македонскиот јазик, кој ја преферира синтаксичката (граматичка) негација, тоа го постигнува на два начина: или со употреба на двоструката негација „**НИ...НИ**“ (*entweder...oder*) или со литотизација.

Во случаите на контрарни разнокоренски антоними кај кои за неутрален поим не постои посебна лексема, секогаш тој среден поим може да се изрази со двоструката негација така што и пред едниот и пред другиот антоним има негација.

Примери:

1.Македонски јазик: **добар – ни добар ни лош – лош;**

1.1.Англиски јазик: **good- neither good nor bad- bad;**

1.2.Германски јазик: **gut- entweder gut oder schlecht**

2.Македонски јазик: **убав – ни убав ни грозен – грозен;**

2.1.Англиски јазик: **beautiful - neither beautiful nor ugly - ugly;**

2.2.Германски јазик: **schön – entweder schön oder schlecht**

3.Македонски јазик: **паметен – ни паметен ни глуп – глуп;**

3.1.Англиски јазик: **smart - neither smart nor stupid - stupid;**

3.2.Германски јазик: **klug- entweder klug oder dumm** итн.

„Неутралниот термин може да се сфати или како средна, односно мерена квалификација или како отсуство на квалификација. Затоа можеме да кажеме дека ако дојде до тоа да неутралниот термин да го нема воопшто и да биде заменет со

молчењето, затоа што кога за некој ќе кажеме дека **не е ни добар ни лош** е исто како да **не кажеме ништо**, односно да **премолчине**.¹¹ Токму овој, неутрален термин, е одлика на разговорниот јазик и се употребува за да се искаже отсуството на квалификацијата. Со ова на некој начин се „негира“ една од карактерните црти на антонимите, затоа што според семантиката и логичките и јазичните антоними по својата природа потпаѓаат под категоријата вреднувања, па затоа се изучуваат во формалната лексикологија.¹² Антонимите како вредносна лексика се врзуваат за одредени стандарди на социојазичниот колектив. Тие стандарди можат да бидат различни, што зависи од многу фактори.¹³ Неутралниот, т.н. среден поим претставува точка на одмерување. Така конструкцијата **ни...ни; (neither...nor; entweder...oder)** не го претставува средниот поим, туку веднаш имплицира отсуство на квалификација. Оваа конструкција како и вистинскиот среден поим ја претставува антонимијата преку градацијата со типот: **мало- средно (нешто помеѓу)- големо** и притоа покажувајќи ги дадените антоними како градуални.

Пример:

1.Македонски јазик: **Жената е навистина убава, мажот е грд, а за детето може да се каже дека не е ни убаво ни грдот.**

1.1.Англиски јазик: **The woman is truly beautiful, the man is ugly, and for the child it can be said that it's *neither* beautiful *nor* ugly.**

1.2.Германски јазик: **Die Frau ist schön, der Mann ist häßlich, aber über das Kind kann man sagen, es ist *entweder* schön *oder* häßlich.**

Од примерот можеме да заклучиме дека со негација на еден антоним се добива како основно значење значењето на средниот поим со нагласени особини на спротивставениот поим: така што **ни убав и ни грд** го покриваат значењето „**средно убав**“ со тоа што **ни убав** ја нагласува „**релативната можност**“, а **ни грд** „**релативната убавина**“. Да не би постоеле можностите за избор во нагласување на типот на „релативноста“, тешко би можело да се најде место за литотизираните катахрезички изрази во стилогености, затоа што нивната улога би се сведела исклучиво на комуникативна.

Поинаков е случајот кај литотизација на антонимите кај кои средниот поим може да се одбележи и на друг начин (каков што е горенаведениот пример) со можност за избор меѓу синонимите.

Примери:

1.Македонски јазик: **Тој ни е убав / ни е груб = Тој е неубав.**

1.1.Англиски јазик: **He is *neither* beautiful/ *nor* ugly= He is *unbeautiful*.**

1.2.Германски јазик: **Er *ist entweder* schön/ *oder* häßlich = Er *ist unschön*.**

2.Македонски јазик: **Тој ни е висок / ни е низок = Тој е средна висина.**

2.1.Англиски јазик: **He is *neither* high/ *nor* low= He is *average height*.**

2.2.Германски јазик: **Er *ist entweder* hoch / *oder* niedrig = Er *ist mittelhoch*.**

¹¹ Л.Коен263

¹² Л.А.Новиков: *Рускаја антонимија и се лексикографическое описание* 36-37стр.

¹³ И.Грицкат 1961/62: *О неким проблемима у српскохрватском језику* 88стр.

Наведени се карактеристиките и можностите за литотизација во одбележување на средниот поим врзани само за разнокоренски контрарни антоними. Кај еднокоренските антоними, т.е. кај антонимите кај кои имаме еден направен привитивен префикс, не постои подеднаква можност за литотизација на двата антонима (и позитивниот и негативниот) ако се сака со литотомот да се обележи среден, неутрален поим. Тогаш, имено, само со граматичката негација на негативниот пол можеме да добиеме среден, неутрален поим, додека негацијата на позитивниот антоним доведува до семантички совпаѓања на граматички негираниот со лексички негираниот израз.

Примери:

1.Македонски јазик: **Тој не е морален = Тој е неморален/ аморален.**

1.1.Англиски јазик: **He is not moral = He is immoral / amoral.**

1.2.Германски јазик: **Er ist nicht moralisch = Er ist unmoralisch/ amoralisch.**

Така се постигнува неутрализацијата на антонимностите кај контрадикторните антоними со литотизација како негација на негацијата.

Примери:

1.Македонски јазик: **Таа не била незадоволна = Таа не била ни задоволна ни незадоволна.**

1.1.Англиски јазик: **She was dissatisfied = She was neither satisfied nor dissatisfied.**

1.2.Германски јазик: **Sie war nicht unzufrieden. = Sie war nicht entweder zufrieden oder unzufrieden.**

односно:

1.а.Македонски јазик: **Таа била „релативно задоволна“.**

1.1.а.Англиски јазик: **She was "relatively satisfied".**

1.2.а.Германски јазик: **Sie war „relativ zufrieden“.**

По правило така се остварува неутрализацијата на контрадикторните антоними со негација на негацијата каде што не може да се одбележи на друг начин средниот, неутрален поим, па таквата литота има функција на катахарза.

Примери:

1.Македонски јазик: **незадоволен – не е незадоволен – задоволен;**

1.1.Англиски јазик: **dissatisfied - not dissatisfied – satisfied;**

1.2.Германски јазик: **unzufrieden- nicht unzufrieden- zufrieden.**

Бидејќи негацијата може да биде и внатрелексичка и граматичка (синтаксичка) и бидејќи и едната и другата може да имаат улога во неутрализацијата на антонимите (што истовремено значи и нивно предводење во градација), треба да

се каже дека таква внатрелексичка негација може да се замени со граматичка, додека обратно најчесто не може, затоа што употребата на граматичката негација во македонскиот јазик е неспоредливо широка. Затоа секоја семантичка анализа на градуалните антоними сведена само на лексички план покажува недостаток затоа што остава многу прашања „нерешени“, кои го губат тој статус со вклучување на граматичката негација (што подразбира и пречекорување на „овластувањата“ на едностепените анализи).

Сепак, и покрај долгото проучување на негацијата, таа и денес останува да биде актуелно прашање во науката, носејќи ги со себе двосмисленостите и нејаснотиите од аспект на интерпретацијата што ја добива реченичниот состав. Наша интенција е со толкувањето на нејзината улога во неутрализирањето на антонимите и обработката на ексцерпираниот материјал на македонски, англиски и германски јазик одделно, да се даде придонес кон контрастирање на овие јазици во поглед на понатамошен нејзин развој.

Користена литература

1. Белчев Т. 2010: *Речник на странски зборови во македонскиот јазик*, I и II том, Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип.
2. Ванева М. 2005: *Средства за изразување негации*, магистерски труд, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје.
3. Грицкат И. 1961/62: *О неким проблемима у српскохрватском језику*, Институт за српскохрватски јазик, Јужнословенски филолог: повремени списи за словенску филологију и лингвистику, XV књига, научно дело 115-136, Београд.
4. Грчева Р./ Рау П. 2006: *Голем македонско-германски/ германско-македонски речник*, Магор ДОО, Скопје.
5. Зафировски-Мурговски З. 2004: *Голем англиско-македонски речник*, З.Мурговски
6. Зафировски-Мурговски З. 2006: *Голем македонско-англиски речник*, З.Мурговски, Скопје
7. Murgoski, Zoze. 1997: *English grammar with contrastive notes on Macedonian*, Z. Murgovski, Skopje
8. Ковачевич М. 1996: *Одрицање и тврдење двоструком негацијом*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, XXXIX/1, стр. 111-125, Нови Сад.
9. Ковачевич М. 2002: *Синтаксичка негација у српскоме језику*, издавачка делатност универзитета у Нишу.
10. Минова - Гуркова Л. 1994: *Синтакса на македонскиот стандарен јазик*, Радинг, Скопје.
11. Минова – Гуркова Л. 2003: *Стилистика на современиот македонски јазик*, Магор, Скопје.
12. Мурговски З. 2005: *Речник на македонскиот јазик*, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје.

13. *Толковен речник на македонскиот јазик (Л-О) III* том 2006: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје.
14. Цветковски Ж. 1990: *За негацијата од категоријален аспект*, XVI научна дискусија на Семинарот за македонски јазик, литература и култура, стр. 45-52, Скопје, Универзитет "Кирил и Методиј".